

Opinia prawna dotycząca wykroczenia z art. 96 § 1 pkt. 5 kodeksu wykroczeń- czy wypełnia znamiona przedmiotowego wykroczenia sprawca, który posiada w pojeździe gaśnicę, ale bez aktualizacji, czy można wówczas uznać, że „pojazd nie jest należycie zaopatrzony w wymagane urządzenia i przyrządy albo pomimo że nie nadają się one do spełnienia swego przeznaczenia”.

Wykroczenie z pkt 5 § 1 art. 96 polega na dopuszczeniu pojazdu do jazdy na drodze publicznej, pomimo że pojazd nie jest należycie zaopatrzony w wymagane urządzenia i przyrządy albo pomimo że nie nadają się one do spełnienia swego przeznaczenia.

Przepis ten chroni bezpieczeństwo w ruchu. Jest to wykroczenie z konkretnego narażenia na niebezpieczeństwo. Chodzi tu konkretne niebezpieczeństwo, które w konkretnym momencie uczestniczenia przez pojazd w szeroko rozumianym ruchu drogowym może się zrealizować.

Popełnić je może właściciel, posiadacz, użytkownik lub prowadzący pojazd. Wydaje się, iż zawsze „podstawowym” sprawcą będzie osoba prowadząca pojazd. Każdorazowy prowadzący pojazd nienależycie zaopatrzony będzie zatem ponosił odpowiedzialność za to wykroczenie, co nie wyłącza oczywiście możliwości pociągnięcia do odpowiedzialności karnej także innej osoby- np. właściciela. Oczywiście będzie to możliwe jedynie w sytuacji, gdy właściciel nie odda pojazdu do wyłącznego użytkowania innej osobie, chociażby faktycznego.

Na zasadach ogólnych przewidzianych w kodeksie wykroczeń, wykroczenie z art. 96 § 1 pkt. 5 może zostać popełnione zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie (art. 5 k.w.). Ustawodawca nie ogranicza możliwości popełnienia omawianego wykroczenia tylko umyślnie. Oznacza to, że wystarczy, iż osoba wskazana w tym przepisie (właściciel, posiadacz, użytkownik lub prowadzący pojazd) nie mając zamiaru popełnienia tego

wykroczenia, popełnia je jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, pomimo, że możliwość popełnienia czynu przewidywała lub mogła przewidzieć.

Wykroczenie z art. 96 § 1 pkt. 5 ma charakter formalny. Jest dokonane już w momencie stwierdzenia braku wyposażenia pojazdu w wymagane urządzenia i przyrządy albo wyposażenie go w urządzenia i przyrządy nienadające się do spełnienia swego przeznaczenia.

Na gruncie przepisu art. 96 § 1 pkt. 5 należy przeanalizować dwie sytuacje. Pierwsza polega na tym, że pojazd w ogóle nie jest wyposażony w gaśnicę. Natomiast druga- pojazd jest co prawda wyposażony w gaśnicę, ale nie- z aktualną datą ważności.

W pierwszej sytuacji, nie ulega wątpliwości, że zachowanie sprawcy dopuszczającego do ruchu pojazd niewyposażony w ogóle w gaśnicę, wypełnia znamiona strony przedmiotowej wykroczenia z art. 96 § 1 pkt. 5. Obowiązek posiadania w pojeździe gaśnicy wynika z § 11, pkt. 14 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z 31 grudnia 2002 r.¹ w sprawie warunków technicznych pojazdów oraz zakresu ich niezbędnego wyposażenia, wydanego na podstawie art. 66 ust. 5 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. - prawo o ruchu drogowym.² Jest to akt prawny powszechnie obowiązujący, należycie opublikowany w Dzienniku Ustaw, obowiązuje więc domniemanie jego znajomości. Należy zatem przyjąć, iż sprawca, który dopuszcza do ruchu pojazd niewyposażony w gaśnicę, ma świadomość tego, że takie zachowanie wypełnia znamiona czynu zabronionego i godzi się na to.

Trudniejsza do analizy jest druga sytuacja- pojazd jest wyposażony w gaśnicę, ale jej termin przydatności do użycia minął.

Gaśnica samochodowa, jak każda gaśnica przenośna musi odpowiadać odpowiednim normom- Polskim Normom (PN-EN 3-1:1998, PN-EN 3-2:1999, PN-EN 3-3:1998, PN-EN 3-4:1999, PN-EN 3-5+AC:1999, PN-EN 3-6:1997, PN-EN 3-6:1997/A1:2001). Normy te określają m.in. minimalny czas działania. Gaśnica odpowiadająca parametrom określonym w Polskiej Normie w zasadzie daje jej użytkownikowi gwarancję, że jeżeli nie zajdą jakieś nadzwyczajne okoliczności, zadziała. Polski ustawodawca nie wskazuje, w jakiego rodzaju gaśnicę pojazd ma być wyposażony (proszkowa, pianowa, śniegowa), nie ustala również, jakiej ma być ona pojemności. W praktyce decydują o tym przede wszystkim rozmiary pojazdu (nie tylko pod kątem ewentualnego rozmiaru mogącego wybuchnąć pożaru, ale przede wszystkim- możliwości zmieszczenia gaśnicy w pojeździe, tak, żeby nie uniemożliwiała wygodnego z niego korzystania).

¹ Dz. U. 2003, nr 32, poz. 262, zmienionego następnie rozporządzeniem Ministra Infrastruktury z 4 maja 2009 r., Dz. U. nr 75, poz. 639, ale zmiany te nie dotyczyły omawianych kwestii.

² Dz. U. nr 98, poz. 602, z późn. zm.

Każda gaśnica ma określony termin przydatności, który może zostać przedłużony. Wygaśnięcie terminu przydatności gaśnicy nie oznacza zatem samo w sobie, że gaśnica nie zadziała (w szczególności, jeśli zostanie ona użyta w krótkim czasie po wygaśnięciu terminu). Z drugiej jednak strony, nie ma pewności, że zadziała. Pewność ową można uzyskać dopiero wówczas, gdy niebezpieczeństwo pożaru się realizuje, czyli pożar wybuchnie i zajdzie potrzeba użycia gaśnicy.

Jeśli chodzi o gaśnice stanowiące wyposażenie pojazdu, cytowane rozporządzenie w sprawie warunków technicznych nie zawiera przepisów mówiących o konserwacji gaśnic. Jednakże gaśnice tzw. samochodowe nie stanowią jakiegóż odrębnej rodzajowo grupy gaśnic, do których miałyby zastosowanie odrębne zasady postępowania. Należy zatem przyjąć, że do gaśnic stanowiących wyposażenie pojazdów, należy stosować na ogólnych zasadach przepisy dotyczące konserwacji sprzętu gaśniczego. Przepisy takie są zawarte w § 3 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 21 kwietnia 2006 r.³ w sprawie ochrony przeciwpożarowej budynków innych obiektów budowlanych i terenów. W myśl tego uregulowania, urządzenia przeciwpożarowe i gaśnice powinny być poddawane przeglądom technicznym i czynnościom konserwacyjnym zgodnie z zasadami określonymi w Polskich Normach dotyczących urządzeń przeciwpożarowych i gaśnic, w odnośnej dokumentacji technicznej oraz instrukcjach obsługi. Przeglądy te powinny być przeprowadzane w okresach i w sposób zgodny z instrukcją ustaloną przez producenta, nie rzadziej jednak niż raz w roku. Należy więc przyjąć, że obowiązkowym przeglądom podlegają także gaśnice stanowiące wyposażenie pojazdów.

Należy zauważyć ponadto, że mimo iż przepisy dopuszczają dokonywanie konserwacji i przeglądów gaśnic raz w roku, większość producentów użytkowanych w Polsce gaśnic nakazuje poddawanie ich przeglądom konserwacyjnym raz na sześć miesięcy lub nawet częściej, jeżeli gaśnica trzymana jest w warunkach dużej wilgotności, w atmosferze agresywnych chemicznie par itp. W większości typów gaśnic zazwyczaj raz na 5 lat pojawia się konieczność wymiany znajdującego się w nich środka gaśniczego. Ponadto raz na 5 lat zbiorniki ciśnieniowe gaśnic o objętości większej niż 5 dm³ (w zbiorniki takie wyposażone są np. gaśnice proszkowe o masie środka gaśniczego 6 kg i większym) powinny być poddawane badaniom i legalizacji przez Urząd Dozoru Technicznego. Wyjątkiem są gaśnice śniegowe, w których termin ważności wynosić może nawet 10 lat, a datę ważności ostatniego badania UDT odczytać można z cechy wybitej bezpośrednio na górnej części butli. Niezależnie od obowiązujących okresowych przeglądów, poddaniu czynnościom konserwacyjnym wymagają

³ Dz. U. nr 80, poz. 563.

też gaśnice wyposażone w manometr, kiedy jego strzałka znajduje się poniżej zaznaczonego na zielono obszaru skali oraz gaśnice, które były w jakikolwiek sposób uruchamiane – nawet „na próbę” lub w które wbito zbijak, uruchomiono dźwignię lub odkręcono umieszczony na zewnątrz zawór wyzwalający gazowy środek napędzający. Konserwacji należy też poddać gaśnice, w których zerwano plomby umieszczone przez producenta lub konserwatora na dźwigni uruchamiającej, na zaworze butli lub na zaworze bezpieczeństwa, gaśnice, które mają ślady uszkodzenia mechanicznego (skrzywiony zawór, rozbity manometr, przecięty lub przedziurawiony wąż, brak pokrętła na zaworze, ogniska korozji itp.) oraz nie posiadają czytelnej kontrolki z terminem ważności badań.

Przeglądy konserwacyjne gaśnic prowadzą uprawnieni konserwatorzy. Ich zadaniem jest przeprowadzenie oględzin oraz sprawdzenie prawidłowości działania elementów składowych gaśnicy lub agregatu, skontrolowanie ładunku środka gaśniczego oraz ładunku z gazem wyrzutnikiem lub innego elementu napędowego. Konserwator określa, czy gaśnica spełnia wszystkie wymagania, czy jest w pełni sprawna i może nadal stanowić wyposażenie pojazdu. Gdy oceni jej przydatność negatywnie, ocenia, czy nadaje się do ona remontu, czy powinna zostać zezłomowana. Na sprawną gaśnicę konserwator powinien nakleić kontrolkę. Powinny znajdować się na niej dane osoby (firmy) przeprowadzającej kontrolę, data przeprowadzonej kontroli: miesiąc i rok oraz data następnej kontroli: miesiąc i rok.

Brak przeprowadzenia takiej kontroli w odpowiednim czasie oznacza, że stan gaśnicy stanowi niewiadomą.

Przedmiotem ochrony wykroczenia z art. 96 § 1 pkt. 5 jest bezpieczeństwo. Ustawodawca nie chroni jednak bezpieczeństwa rozumianego abstrakcyjnie. Do znamion tego wykroczenia należy brak wyposażenia pojazdu w wymagane urządzenia i przyrządy albo wyposażenie go w urządzenia lub przyrządy które nie nadają się one do spełnienia swego przeznaczenia. Jak wynika z przeprowadzonego wyżej wyводу, o gaśnicy, której termin przydatności upłynął, nie można z całym przekonaniem powiedzieć, że nadaje się ona do spełnienia swego przeznaczenia. Należy przyjąć, iż mamy tu do czynienia z podziałem dychotomicznym. Są tylko dwa możliwe stany sprawności urządzenia (w tym przypadku gaśnicy)- jest sprawna lub nie jest sprawna. Nie ma tutaj miejsca na stan pośredni- „prawie sprawna”, „chyba sprawna”, „być może sprawna”. Jakikolwiek brak pewności co do tego, czy gaśnica jest sprawna powoduje konieczność określenia jej stanu jako „niesprawna”. (Dopóki nie zostanie podjęta próba użycia gaśnicy zakwalifikowanie stanu gaśnicy do jednej z tych dwóch grup ma charakter hipotetyczny.)

Ponieważ zanim pożar nie wybuchnie i gaśnica nie zostanie użyta nie ma fizycznego sposobu sprawdzenia, czy gaśnica jest sprawna, pozostaje jedynie możliwość poprzestania na domniemaniu, że jest ona sprawna i nadaje się do zgodnego z przeznaczeniem użytku. Takie domniemanie może wpływać jedynie z formalnego faktu posiadania daty ważności. Producent w ten sposób gwarantuje właśnie to, że do chwili upływu terminu wskazanego jako termin przydatności (ewentualnie pośrednio- przez wskazanie daty produkcji i obowiązku poddawania produktu kontrolnym badaniom technicznym), gaśnica jest sprawna. Używanie gaśnicy po upływie wskazanego terminu wiąże się z ryzykiem, że gaśnica nie zadziała. Trudno jest ocenić stopień tego ryzyka. Będzie on tym większy im dłuższy czas upłynął od terminu wskazanego jako termin przydatności. Zależy on również niewątpliwie od rodzaju gaśnicy (rodzaju zastosowanego w niej środka gaśniczego), sposobu jej przechowywania itp.

Relatywizując powyższe rozważania do znamion strony podmiotowej wykroczenia z art. 96 § 1 pkt. 5 k.w., należy zauważyć, iż posiadanie w pojeździe gaśnicy o przekroczonym czasie przydatności do użycia, niesprawdzonej pod względem technicznym. Stanowi niewątpliwie zachowanie nieostrożne. W doktrynie prawa karnego i prawa wykroczeń nie jest jasne, co dokładnie oznacza owa „nieostrożność”. Pewne zasady ostrożnego postępowania są skodyfikowane, nawet w ustawie (prawo o ruchu drogowym), czy tzw. normy techniczne⁴, większość z nich wynika z doświadczenia czy wiedzy. Mogą one dotyczyć różnych kwestii: kwalifikacji samego sprawcy, do narzędzia/ przedmiotu, które służy do wykonania danej czynności; jego właściwości, stanu technicznego, samego sposobu wykonania czynności.⁵ Ustawodawca nie wypowiada się odnośnie do poziomu wymagań związanych z przestrzeganiem owych zasad ostrożności. Określa się go w sposób zindywidualizowany- według reguły standardu sumiennego wypełniania konkretnego obowiązku, związanego z pełnioną przez sprawcę rolą społeczną oraz konkretną sytuacją, w której sprawca się znalazł.⁶ Jeżeli sprawca posiada specjalistyczną wiedzę w danej dziedzinie, czyli dysponuje tzw. przewagą informacyjną, wówczas stawiane mu wymagania są większe.⁷ W orzecznictwie natomiast można spotkać pogląd, że ma to być przeciętna ostrożność.⁸

Przeciętny obywatel posiadający uprawnienia do kierowania pojazdem (bo w gruncie rzeczy o takim sprawcy jest mowa w przepisie art. 96 k.w.) jest człowiekiem dorosłym,

⁴ A. Zoll, w: A. Zoll (red.), Kodeks karny. Komentarz, cz. szczególna, t. [III], Warszawa 2005, s. 319.

⁵ A. Zoll, w: A. Zoll (red.), Kodeks..., s. 319; por. wyrok SN z 27.05.1982, I KR 102/82, niepublikowany.

⁶ A. Wąsek, w: O. Górniok, S. Hoc, M. Kalitowski, S.M. Przyjemski, Z. Sienkiewicz, J. Szumski, L. Tyszkiewicz, A. Wąsek, Kodeks karny, t. I, Komentarz do artykułów 1–116, Gdańsk 2005, s. 122; por. także wyrok SN z 1.07.1977, V KR 101/77, niepublikowany.

⁷ A. Wąsek, w: O. Górniok i in..., s. 122; por. także wyrok SN z 16.01.1974, III KR 311/73, Biul.SN 1974, nr 6, poz. 140..

⁸ Wyrok SA w Łodzi z 28.02.2001, II AKa 276/00, Prok.i Pr.-wkl. 2002, nr 9, poz. 18.

posiadającym odpowiednie rozeznanie. Nie musi posiadać jakiegś specjalistycznej wiedzy dotyczącej gaśnic, ich sposobów działania itp. Można natomiast od niego wymagać, aby zachował pewną przeciętną ostrożność w omawianej sytuacji. Zachowaniem owej ostrożności będzie posiadanie gaśnicy z ważnym terminem ważności, gaśnicy, której przydatność została w ten sposób stwierdzona. Wyposażenie pojazdu w gaśnicę, której termin przydatności upłynął i nie została ona poddana kontroli, oznacza zachowanie nieostrożne. A zatem sprawca powinien przewidywać możliwość niezadziałania takiej gaśnicy wówczas, gdy jej użycie okaże się potrzebne. Nawet, jeśli przyjąć, że sprawca taki przypuszcza, że uda mu się uniknąć takiej sytuacji, bo np. termin przydatności został przekroczony nieznacznie, nie można uznać, iż owo przypuszczenie miało racjonalne podstawy. Jedyną bowiem podstawą do przyjęcia, iż pojazd wyposażony jest w sprawną gaśnicę jest stwierdzenie tego faktu na kontrolce gaśnicy po przeprowadzeniu przez uprawnioną osobę stosownych badań.

Odnosząc zaś powyższe rozważania do znamion strony przedmiotowej omawianego wykroczenia, trzeba stanowczo stwierdzić, że pojazd „należycie zaopatrzone” oznacza pojazd wyposażony we wszelkie wymagane w przepisach urządzenia, które to z kolei urządzenia muszą być w należytych stanie. Ów należyty stan należy rozumieć dwojako- materialnie i formalnie; przy czym aby uznać, że urządzenie jest w należytych stanie oba te elementy muszą być spełnione. Materialnie, tzn., że dane urządzenie jest faktycznie sprawne pod względem technicznym i formalnie, tzn. posiada wszelkie wymagane w przepisach badania, atesty, certyfikaty itp. W przypadku gaśnicy bez aktualnej daty ważności, stan sprawności pod względem materialnym jest wątpliwy (acz niewykluczony), natomiast z pewnością pod względem formalnym stan urządzenia **należyty nie jest**. To zaś wystarcza do zrealizowania znamion analizowanego wykroczenia.

Należy zatem uznać, iż znamiona wykroczenia z art. 96 § pkt. 5 k.w., polegającego na dopuszczeniu przez właściciela, posiadacza, użytkownika lub prowadzącego pojazd, pojazdu do jazdy na drodze publicznej, pomimo że pojazd nie jest należycie zaopatrzone w wymagane urządzenia i przyrządy albo pomimo że nie nadają się one do spełnienia swego przeznaczenia, są **wypełnione nie tylko wówczas, gdy pojazd w ogóle nie jest zaopatrzone w gaśnicę, ale również wówczas, gdy jest co prawda w taką gaśnicę zaopatrzone, ale nie jest to gaśnica z aktualną datą ważności.**

WNIOSKI

1. Pojazd powinien być wyposażony w gaśnicę, dowolnego rodzaju i pojemności.

2. Gaśnica powinna być w należyтым stanie pod względem materialnym i formalnym, tzn. powinna być zarówno faktycznie sprawna technicznie, jak i posiadać aktualne badania techniczne potwierdzone na kontrolce urządzenia.

3. Brak gaśnicy w ogóle lub jej nienależyty stan skutkuje wypełnieniem ustawowych znamion wykroczenia z art., 96 § 1 pkt. 5 k.w..

4. Powyższe oznacza, że wyposażenie pojazdu w gaśnicę bez aktualnej daty ważności realizuje znamiona wykroczenia z art. 96 § 1 pkt. 5 k.w.

Dr Magdalena Budyn- Kulik